

Szerbia a választások után

**A Nemzet és Biztonság interjúja
Juhász József történész-politológussal és Makai József újságíróval**

A 2008. május 11-i szerbiai parlamenti választásokon – 61 százalékos részvételi arány mellett – Boris Tadić Európai Szerbiáért koalíciója a szavazatok 39,25, a Tomislav Nikolić vezette Szerb Radikális Párt 31,10, a Vojislav Koštunica-féle Szerbia Demokrata Pártja – Új Szerbia 11,87, Ivica Dačić Szerb Szocialista Pártja 7,75, a Liberális Demokrata Párt 5,35, a Magyar Koalíció pedig 1,84 százalékát nyerte el – alaposan rációzva az előzetes várakozásokra. A Nemzet és Biztonság számára Juhász József és Makai József elemezte a választás eredményeit és annak lehetséges politikai következményeit.

Nemzet és Biztonság: *Bár a szerb parlamenti választásokat igen nagy nemzetközi érdeklődés kísérte, az európai és a magyar közvélemény is meglehetősen keveset tud a szerbiai politikai viszonyokról. Hogyan határozható meg a szerbiai választásokon részt vevő pártok politikai helyi értéke?*

Juhász József: A kérdésre akkor sem könnyű válaszolni, ha csak a parlamentbe bejutó pártokat vesszük figyelembe. Igaz, összesen öt jelöltlista szerzett mandátumot (a kisebbségi jelölteken kívül, akiknél a bejutási küszöb nem öt, hanem kb. 0,4 százalék), de ebből csak a Szerb Radikális Párté volt önálló lista. A többi választási szövetségként indult, így a mandátumok szétosztása után valószínűleg 18 párt lesz jelen a parlamentben. A Tadić vezette Európai Szerbiáért-koalíció például a Demokrata Párt mellett felölelte a G17+, a Szerb Megújulási Mozgalom, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga és a Szandzsáki Demokrata Párt jelöltjeit. A Koštunica vezette Szerbia Demokrata Pártja együtt indult az Új Szerbiával, a Szocialista Párt pedig egy nyugdíjas- és egy veteránszervezettel, valamint az Egységes Szerbiával.

Az ötödik lista hivatalosan csak a Liberális Párté volt, de szerepeltek rajta kereszténydemokraták és szociáldemokraták is. Ez a sokféleség meg fog mutatkozni a mandátumok kiosztásában, ezért tudnunk kell, hogy a szerb parlament legnagyobb pártja továbbra is a Radikális Párt lesz a maga 78 mandátumával. Az Európai Szerbiáért (ZES) ugyan valóban lenyűgöző fölénnyel verte meg Šešelj és Nikolić pártját, de a koalíciónak járó 102 mandátum szétosztása után a Demokrata Párt csak körülbelül 70 képviselői helyre számíthat. S hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, semmilyen jogszabály (alkotmány, választási törvény, házszabály) nem kötelezi a választási koalíciók tagjait arra, hogy szövetségüket a választás után, a tényleges parlamenti munkában is fenntartsák.

Ezek fényében érdemes szót ejtenünk a vezető pártokról. Az 1881-ben alakult Szerb Radikális Párt (SRS) a maga csaknem 130 éves múltjával az ország egyik történelmi, s kezdetben progresszív szerepet betöltő pártja. A pluralizmus ismételt bevezetése (1990) óta azonban ez a progresszivitás egyáltalán nem mondható el róluk. Ők a nagyszerb nacionalizmus

egyik legharcosabb és legkövetkezetesebb letéteményesei, s ezt az ideológiát még megfelelnek egyfajta pravoszláv fundamentalizmussal, egy ellenzéki pártnak mindig sikert hozó korrupció-ellenességgel és szociális demagógiával. Az 1990-es években Miloševićnek asszisztáltak, aztán 2003-ban és 2007-ben ők lettek a választások relatív győztesei, de a kormánytól sikerült távol tartani őket. Természetesen Koszovó megőrzésének és az Oroszországhoz fűződő kapcsolatok megerősítésének a hívei – de ha kell, tudnak pragmatikusak is lenni: a mostani kampány során például egyáltalán nem zárkóztak el Szerbia perspektivikus EU-tagságától.

Az Európai Szerbiáért-koalíciót vezető Demokrata Párt (DS) szintén többféle tradíciót magába foglaló történelmi formáció, amely 1919-ben alakult. Az ő esetükben azonban az 1990-es újjászervezés óta eltelt periódust alapvetően pozitívan ítéltük meg. Nem mentesek persze a nacionalizmustól, s belső hatalmi harcaikat sem mindig a demokratikus pártélet normái szerint rendezték el (hogy némi eufémizmussal fejezzük ki magunkat), de kezdetől fogva ők számítottak a vezető európeér pártnak. S ez legalábbis relatíve, a többi nagy párttal összevetve mindenképpen igaz. 2000-ben a DS (és akkori elnöke, a három évvel később meggyilkolt Zoran Đinđić) hozta össze a Miloševićet megbuktató széles körű összefogást. 2003-ig tartó kormányzásuk idején sok reformot elindítottak, s Koszovó ügyében is igyekeztek mértéktartók és realisták maradni. Nem mondtak le persze Koszovóról, de a gyakorlatban az EU-val való kapcsolatépítést helyezik előtérbe. Ez az attitűd jellemző a ZES többi pártjára, a technokrata-pragmatikus liberalizmust megtestesítő G17+ra, valamint a Vuk Drašković-féle, hajdan

vadnacionalista, idővel azonban megszelídült Megújhodási Mozgalomra is (SPO).

Két további alakulat, a Szerbia Demokrata Pártja (DSS) és a Liberális Demokrata Párt (LDP) a DS-ben végbement szakadások következtében jött létre. 1991-ben Koštunica összekülönbözött a DS akkori vezetőivel és egy új, „nemzeti és demokratikus” párt szervezésébe fogott. Ez lett a DSS, amely egészen 2000-ig a „futottak még” kategóriában szerepelt, később azonban a maga népnemzeti és „legalista” politikájával sok szavazót magához vonzott. Jórészt olyan nacionalistákat, akik örültek, hogy végre „igazi” (azaz nem az 1990-es évek posztkommunista korszakához kötődő) nemzeti pártra szavazhatnak. 2004-ben a DSS vezető kormánypárt lett, s akkor megakasztotta (de teljesen nem állította le) a reformokat. Az pedig, hogy most előrehozott választásokra került sor, alapvetően az ő számításuk következménye: Koštunicáék úgy kalkuláltak ugyanis, hogy a Koszovó melletti harcos kiállásukat a szavazók honorálni fogják...

Az LDP a DS-en belül Đinđić halála után kitört „örökösödési háború” terméke: a pártból kiszorult egykori diákvezér, Čedomir Jovanović hozta létre. A liberális demokraták a Đinđić-örökség igazi letéteményeseként lépnek fel, s az elveket tekintve tulajdonképpen elfogadhatjuk, hogy ma tényleg az LDP Szerbia legnyugatiasabb pártja. Ők az egyetlenek például, akik képesek nyíltan számot vetni a koszovói kérdéssel, azzal, hogy a tartomány elveszett, és az országnak végre valóban a jövő felé kellene fordulnia. De éppen a nyíltságuk és reformradikalizmusuk miatt (amit még a DS is sokall!) aligha fognak kitörni az öt-hét százalékos kispárt státusból.

S végül valamit az SPS-ről, Szerbia Szocialista Pártjáról. Ez az egykori Milošević-

párt, amely 2000-ig uralkodó helyzetben volt, azóta viszont az öt-hét százalékot vegetált. Fő jelszavaik, amelyekkel igyekeztek megkapaszkodni a politikai szintéren, a szociális igazságosság, Koszovó védelme, s újabban a „mérsékelt” EU-barátság. Sokkal több voksot most sem szereztek, mint szoktak, mégis sokak szerint ők a választás igazi győztesei, mert ők lettek a királycsinálók: nélkülük sem Tadić, sem a Nikolić-Koštunica duó nem tud többséget szerezni. S valóban, mindenki igyekszik körüludvarolni őket, például a DS-ből (és Nyugatról!) máris hallhatjuk, hogy ez a párt azért már nem ugyanaz a párt... Azt elismerhetjük, hogy a generációváltás valóban megindult a vezetésben, és a fiatalok szeretnének rehabilitálódni, de azért az SPS a szociáldemokratizálódásnak még igen csak a kezdeti szakaszánál tart. De kétségtelen, hogy most nagyot ugorhatnak.

Makai József: A választások után nincs értelme többé az úgynevezett „demokratikus tömbről” beszélni. A Szerb Radikális Párt (SRS) és a Szerbia Szocialista Pártja (SPS) végérvényesen kijöttek a karanténból, hiszen a Boris Tadić államfő vezette Demokrata Párt vagy a miniszterelnök, Vojislav Koštunica-féle Szerbiai Demokrata Párt (DSS) csak akkor alakíthat kormányt, ha kiegyezik a Milošević-rezsim valamelyik reprezentánsával.

Az SRS és az SPS eddig is legitim szervezetek voltak, és időnként szövetkeztek velük – az első Koštunica-kormány az SPS kívülről biztosította a parlamenti többséget –, ám hivatalosan nem vállalták őket. Most a DSS kész összeállni a radikálisokkal, és ebbe a táborba várja a szocialistákat is. A demokraták pedig felfedezték, hogy az SPS és a DS között rengeteg az ideológiai hasonlóság.

A radikálisok és a szocialisták 2000 októberében sehol sem voltak, és úgy tűnt,

hogy az erőszakos cselekményekkel kísért váltás következtében a megsemmisülés szélére jutottak. Az ellentmondásos szerbiai átalakulás nyolc évében működő, demokrata előjelű kormányok egyfajta kritikájának is felfoghatjuk, hogy a múlt erői ismét aktívan képesek befolyásolni és alakítani az ország sorsát.

NB: *„Talán nem túlzás azt állítani, hogy az ádáznak ígérkező politikai küzdelem tétje Szerbiában sem az lesz elsősorban, hogy merre menjen az ország, hanem az, hogy ki vezesse” – fogalmazott Szerbiai erőátcsoportosítás című, a Nemzet és Biztonság áprilisi számában megjelent írásában Makai József. Hogyan befolyásolták a választások a szerbiai politikai főszereplők közötti személyes erőviszonyokat?*

Makai József: Az alkotmány szerint a köztársasági elnök jogköre és hatalma korlátozott. Mégis Boris Tadić lehet a szerb politika meghatározó alakja – akkor, ha létre tudja hozni a ZES-koalíció (a DS, a G17 Plus, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga [LSV] és a Szandzsáki Demokrata Párt [SDP] szövetsége) vezetésével működő kormányt. Tadić időnként gyenge, bizonytalan vezetőnek tűnt, aki a Koštunicával való kohabitációs időszakban nem mindig tudta érvényesíteni a demokraták érdekeit (és a miniszterelnöki posztot is átengedte a DSS-nek), és csak a közös kormányzás vége felé konfrontálódott a kormányfővel. Tekintélyét, politikai súlyát növelné, ha most a demokraták adhatnák a kormányfőt. A miniszterelnök-jelöltet még nem nevezte meg, ám arra számíthatunk, hogy egy nála politikailag gyengébb, szakértőnek nevezhető személyt ajánl a posztra. A DS jelenleg a szerb politika legnagyobb néppártja, különböző rétegeket és csoportokat szólított meg sikeresen: Tadić várhatóan továbbra is óvatosan politizál majd, hogy a párt pozícióját ne veszélyeztesse.

Nem kizárt, hogy Tomislav Nikolić számára a mostani helyzet a politikai túlélésről szól. Az SRS-t névleg még a hágai Nemzetközi Törvényszék előzetesében lévő Vojislav Šešelj irányítja (és a párt vezérkara rendszeresen meglátogatja a börtönben), ám valójában Nikolić végzi az operatív irányítást. Ügyesebb és rátermettebb politikus, mint azt sokan gondolták, ám egyvalamivel még adósa a pártnak: a sikerrel. Az elnökválasztások második fordulójában rendre alulmaradt, és bár az SRS volt Szerbia legnagyobb pártja, kormányt nem tudtak alakítani. Tavaly néhány napig a parlament elnöke lehetett, de Koštunica akkor nem folytatta vele az együttműködést. Ha Nikolić a radikálisok „második első” embere akar maradni, akkor valamilyen eredményt fel kellene mutatnia. Kérdés, mennyire akarja Šešelj, hogy névleges helyettese sikeres legyen: érthetetlen egyébként, miért a koalíciós tárgyalások érzékeny időszakában nevezte Gavriló Principhez fogható nemzeti hősnek Zvezdan Jovanovićot, a néhai kormányfő, Zoran Đinđić gyilkosát. A kijelentést az ügyvezető kormány egésze – tehát Koštunica és a DSS is – elítélte.

NB: *Az áprilisi-májusi szerb közvélemény-kutatások az Európai Szerbiáért-koalíciónak és a Szerb Radikális Pártnak egyaránt 34–35, a Szerbia Demokrata Pártja – Új Szerbia koalíciónak 12–17, Szerbia Szocialista Pártjának 6–7, a Liberális Demokrata Pártnak pedig 6–8 százalékot jeleztek. Vajon mi az oka annak, hogy az előzetes felmérések igen nagyot tévedtek a várható választási eredményeket illetően?*

Juhász József: Akkora a különbség az előre jelzett és a tényleges eredmény között (39 százalék voks a ZES-nek, 30 az SRS-nek, miközben a legoptimistább becslések is fej-fej melletti eredményt jósoltak!), hogy szerintem erre a kérdésre

szakmailag megalapozott választ most még, konkrét elemzések hiányában, nem adhatunk. Bizonyos hipotéziseink persze lehetnek. Ezek között említhetjük, hogy az utolsó napok hírei (az uniós társulási egyezmény aláírása, az ingyenes vízum és a Zastava-gyárba való Fiat-beruházás bejelentése, Tadić orosz kitüntetése) nagyon is napi, praktikus módon mutatták meg az „európai jövő” és a „hősies kitartás” közötti különbséget. Azt, amit a hirtelen Európa-baráttá vált Egységes Szerbia (Arkan egykori pártja!) vezetője a választás másnapján úgy fejezett ki, hogy a patriotizmussal nem lehet megtölteni az üzemanyagtartályokat... Aztán ne feledjük: a ZES egy koalíció, az SRS pedig egyedül indult. Megfigyelhető volt a két táboron belüli szavazat-átcsoportosulás: a Magyar Koalíció (MK) és az LDP vártnál kissé gyengébb szereplését részben az okozhatta, hogy híveik egy része eleve a ZES-re voksolt, a Szerbia Demokrata Pártja–Új Szerbia (DSS–NS) duó szavazatvesztéséből pedig az SRS és az SPS profitálhatott. Valószínűsíthető továbbá (annak ellenére, hogy a két nagy tömb, a nacionalisták és az „Európa-barátok” szavazótáborra választásról választásra viszonylag stabilnak tűnik), hogy a DS a nacionalista tábortól is szívott el szavazatokat, részben mert Drašković SPO-ja a ZES-koalíció tagjaként indult, részben pedig egyes DSS-szavazók másodlagos pártpreferenciáinak köszönhetően. Ugyanis számos DSS-szavazó mindmáig jobban kedveli a DS-t, mint az SRS-t vagy az SPS-t, s őket bizony a DS néhány hangoskodó Koszovó-nyilatkozattal igyekezett is magához vonzani.

Makai József: Én is azt hiszem, hogy erre még nincs pontos válasz. Valószínűleg a Stabilizációs és Társulási Egyezmény aláírása, illetve a Fiat szándéknyilatkozata,

hogy befektetne a kragujevaczi Zastava autógyárba, sokat hozott az úgynevezett Európa-párti tömörülésnek.

NB: *Hogyan értékeli a Magyar Koalíció választási szereplését?*

Makai József: A Magyar Koalícióra (MK) – a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ), a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) és a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) szövetségére – kevesebben szavaztak a köztársasági parlamenti választáson, mint Pásztor Istvánra az államfőválasztás első fordulójában. Ám nem feltétlenül kell a két adatot összehasonlítani: az egyfordulós parlamenti választás nem ad lehetőséget a „korrekcióra”, a választónak keményebb döntést kell hoznia. Az, hogy négy magyar képviselő lesz a belgrádi skupštinában, összességében elfogadható eredménynek számít.

A baj máshol van: a vajdasági választás második fordulójában az MK súlyos vereséget szenvedett. A tartományi képviselőtestületben csupán kilenc magyar lesz, holott a pártszövetség 15–18 mandátumra számított (szemben az eddigi 12 magyar képviselővel). Az MK jelöltjei alulmaradtak Zentán, Adán, Kishegyesen és Csókán. A vajdasági képviselőtestületben abszolút többséget szereztek a demokraták, és csak rajtuk múlik, kit engednek be a hatalomba.

Talán a legsúlyosabb szimbolikus vereséget Szabadkán szenvedték el a magyar pártok, ahol közel két évtized után bukták el a választást. Szabadka már rég nem „magyar város”, hiszen a magyar nemzetiiségűek aránya valamivel több, mint 35 százalék. Ám a vajdasági magyar politika Szabadkát valamiféle virtuális magyar központtá tette meg, és az intézmények jó részét a városba telepítette. Mivel a demokratáknak szükségük lehet a magyar

szavazatokra a belgrádi törvényhozásban, a Magyar Koalíciónak lehetősége lesz – ismét – valamiféle alkut kötni helyben. Ezzel együtt látszik, hogy a vajdasági magyar politizálás egyes elemeit újra kell gondolni.

Pásztor a gyenge eredmény okát abban látta, hogy a DS félelemkeltésre alapuló kampányt folytatott. Ez annyiból igaz, hogy a demokraták azt üzenték: vagy az EU-ra – azaz rájuk – szavaznak a választók, vagy pedig az ország visszasüllyed a kilencvenes években tapasztalt elszigeteltségébe. Ám az sem új trend, hogy a vajdasági magyar szavazók egy része a szerb polgári pártokra – elsősorban az LSV-re, a G17 Plus-ra, a Liberális Demokrata Pártra (LDP), illetve a DS-re – voksol. A mostani kampányban az MK megpróbálta védeni természetes bázisát, de a szavazatok elszivárgását nem tudta megállítani.

Végezetül még egy tényezőt sem zárhatunk ki: a vajdasági magyarok elégedetlenségének a nemzeti pártjaikkal, különösen az önkormányzatokban nyújtott teljesítményükkel.

Juhász József: A magyarok szereplése tekintetében még ne vonjunk végső mérleget, mert a vajdasági parlamenti választás kétfordulós, a polgármesterek kiléte pedig a helyhatóságokban kialakuló ilyen-olyan koalíciós alkuktól függ, mivel nem közvetlenül választják őket. Annyi azért elmondható, hogy a Vajdasági Magyar Szövetség és a két kispárt, a VMDK és a VMDP által alkotott Magyar Koalíció jól, de a várakozásoktól kissé elmaradva teljesített. Az eddigi három helyett négy magyar kisebbségi képviselő lesz a belgrádi parlamentben (igaz, öt-hét volt a cél), tartományi és helyhatósági szinten pedig továbbra is erős jelenlétre számíthatunk (viszont elveszni látszik a szabadkai polgármesteri poszt).

A magyarok választói aktivitása valamivel az átlag felett volt, s az MK a tartományi és helyhatósági szinten mintegy százezer voksot kapott (ami igen jó eredmény, s egyúttal az összes magyar voks körülbelül 70 százaléka), parlamenti szinten pedig körülbelül 75 ezret, ami több, mint a tavalyi választásokon a három párt által összesen begyűjtött szavazat. A magyarok átértézték tehát a választás fontosságát, s hatott az összefogás, a magyar pártok közös fellépésének az eszméje is, ugyanakkor országos szinten (ahol a tét nem annyira a kisebbségi érdekképviselő nagysága volt, hanem inkább a radikálisok megállítása) megfigyelhető, hogy a magyarok egy része az MK helyett inkább a ZES-re vagy az LDP-re voksolt.

Márcsak ezért is érdemes megjegyezni, hogy a magyarok szereplését nem kell feltétlenül leszűkítenünk az MK szereplésére. Ne tartsuk eleve „ördögtől valónak”, ha egy magyar függetlenként vagy valamilyen országos (azaz szerb) demokratikus párt jelöltjeként indul (vagy ha ilyen jelöltekre szavaz), különösen akkor, ha a tét nem kisebbségpolitikai természetű. Ennek figyelembe vételével kell értékelnünk, hogy a ZES országos sikerében benne van sok magyar voks, a vajdasági parlamentben és helyhatóságokban pedig lesznek magyarok az MK jelöltjein kívül is.

NB: *A választási eredmények tükrében milyen forgatókönyvek képzelhetők el a koalíciót illetően?*

Juhász József: Azt gondolom, hogy van egy abszolút mértékben és egy majdnem bizonyosan kizárható forgatókönyv. Kizárható a DS és az SRS nagykoalíciója, s felettébb valószínűtlen a DS és a DSS összefogása. Az előbbieket a politikai tengely két ellentétes pólusát képezik, az utóbbiak pedig még sosem tudtak tartósan együttműködni. Viszont lehetséges minden más

eshetőség, amit megenged a parlamenti matematika, sőt nem zárnám ki azt sem, hogy a négy hónapos alkotmányos maximum leteltével sem lesz kormányképes többség, ezért szeptemberben ismét kiírják a választásokat.

Mindenesetre most két variáció bír a legnagyobb valószínűséggel, a nacionalista koalíció, illetve egy DS vezette nyugatos kormány. A „nemzeti egység kormányát” az SRS, a DSS és az SPS alkotná. Ennek a három pártnak (most egységesnek tekintve a választási szövetségeket) 128 mandátuma van a 250 fős parlamentben, ami elég a kormányalakításhoz. Ebben a pillanatban én ezt tartom az esélyesebbik kormányzati formulának, hiszen a nyugatos tábornak (ZES – LDP – MK) csak 119 képviselői helye van. Ugyan a többi (a két bosnyák és egy albán) kisebbségi képviselőt is automatikusan ide sorolják, de szerintem közülük legalábbis a bosnyákok állásfoglalása nem holtbiztos, hiszen vezérük, az egykori muszlim radikális Sulejman Ugljanin az elmúlt időszakban Koštunica szövetségesének számított.

De nem biztos, hogy „politikailag is öszszenő, ami ideológiailag összetartozik”, mivel a három nacionalista pártot megosztja néhány kérdés. Például az, hogy Koštunica maradjon-e a kormányfő (ha igazak a pletykák, miszerint Šešelj egy-két év múlva hazajöhet Hágából, akkor Nikolićból vagy most lesz miniszterelnök, vagy sosem!), hogy valóban visszatartsák-e a társulási egyezményt, a szocialistáknak pedig (vagy az SPS-tömb egyik tagjának, az Egységes Szerbiának) megtetszhet a királycsinálói szerep. Sokak szerint ugyanis az SPS a választás igazi győztese, hiszen nélkülük sem Tadić, sem a Nikolić–Koštunica duó nem tud többséget szerezni. A helyzet kulcsa tehát az SPS kezében van: az ő 20 képviselőjük

(vagy egy részük) átállásával, kormányzati részvételével vagy külső támogatásával, és persze figyelembe véve az EU nyomását, létrehozható egy DS vezette kormány.

NB: *Már régóta vita folyik arról, vajon milyen következménye lenne a radikálisok hatalomra jutásának. Míg egyesek nagyon tartanak ettől, mások úgy gondolják – s ezt megerősítve láthatják például Lengyelországban, ahol alig két éves kormányzás után a lengyel populistákat még a parlamentből is kiszavazták –, hogy a kormányzati felelősség igen gyorsan szertefoszlatná az SRS-re szavazó szerbeknek a radikálisokhoz fűzött reményeit.*

Juhász József: Vannak dolgok, amelyekről kipróbálás nélkül is tudjuk, hogy rosszak, s a radikálisok hatalomra jutása ilyen. Visszavetné Szerbia gazdasági átalakulását, demokratizálódását és EU-kapcsolatait, rontana a magyarok perspektíváján és az ország regionális kooperációs készségén (veszélyeztetve ezzel a boszniai és koszovói helyzetet), és minden bizonnyal megkísérelné a külügyek és a külgazdasági kapcsolatok teljes orosz irányú átorientálását – ami persze legfeljebb mérsékelt eredményességgel kecsegtetne, mivel Moszkva nem abban érdekelt, hogy szerb szövetségese elszigetelje magát.

De két dolgot látnunk kell. Egyrészt azt, hogy a választások szabályosak voltak, ezért a Nyugatnak nem szabad rögvést „rácsapnia az ajtót” Szerbiára akkor sem, ha nacionalista koalíció alakulna. Meg kell várni legalább az első lépéseiket. A másik tényező pedig az, hogy szerintem a radikálisok kormányzása nem járna apokaliptikus hatással, s lehet, hogy ki sem tartana a ciklus végéig. Ma már nem olyan nagy a „károkozó potenciáljuk”, mint régen (és mint ahogy Nyugaton sokan gondolják még ma is), s ha egyszer végre kormányra kerülnének (az 1990-es években legfel-

jebb másodrendű koalíciós partnerek lehettek), kiderülne, hogy nincsenek semmiféle csodamódszer birtokában. Ideje, hogy végre az SRS is elveszítse „szüzességét”, mert ellenzéki pozícióban könnyű mindig népszerűnek lenni.

Makai József: Kérdés, hogy az EU milyen következményeket kényszerítene ki. Egészen pontosan az uniós reakciókra gondolok. Tudomásul venné-e a nemzetközi közösség, hogy Belgrádban a radikálisok és a DSS hoznák össze a parlamenti többséget? Kapnának-e türelmi időt, kész lenne-e az Unió partnereknek tekinteni őket, és kizárólag cselekedeteik alapján megítélni koalíciójukat? Nem biztos, hogy a radikálisok lényegesen más-milyen politikát tudnának folytatni. Ha kormányt alakítanak, az elsősorban Szerbiában okozna átrendeződést. A választási kampányban Nikolić többször azt mondta, hogy támogatják a külföldi beruházásokat, és szavatolják azok biztonságát. Azt nyilván a radikálisok is tudják, hogy ezek nélkül Szerbia még lassabban találna kiutat a válságból.

NB: *S mi lenne a következménye a Demokrata Párt hatalomban maradásának az új erőviszonyok között? Vajon ehhez nem fűződnek illúziók?*

Juhász József: Természetesen ez a pozitív scenárió, ennek drukkolunk, s itt most nyugodtan sorolhatnánk mindannak az ellenkezőjét, amit az előző válasz első bekezdésében mondtunk. De legyünk realisták. A DS–DSS összefogásától eltekintve – amit valószínűtlennek, vagy ha létrejönne, tartós fennállásra képtelennek gondolok – a DS hatalomra jutásának az a feltétele, hogy az SPS egésze vagy egy része átálljon, akár koalíciós partnerként, akár egy kisebbségi kormány külső támogatójaként. Ez egyáltalán nem kizárt, hiszen mint már utaltunk rá, az SPS-nek jól jönne a nemzet-

közi rehabilitáció és az állítólag beígért Szocintern-tagság. Ebben az esetben a nyugatos tömbnek akár 142 mandátuma is lehetne. De ennek az lenne az ára, hogy sokpártivá duzzadna, és ezeket a pártokat igen nagy ideológiai távolságok választanák el egymástól. Gondoljunk bele, a Milošević-rezsim legharcosabb ellenfelei egy koalícióban ülnének a Milošević-rezsim uralkodó pártjával. Ezt a problémát az sem oldaná meg, ha egyes pártokat kihagynának (mondjuk a kisebbségeket vagy az LDP-t, hiszen nélkülük is meglenne a minimálisan szükséges 126 mandátum), mert a DS–SPS távolság fennmaradna.

Mi lenne tehát a helyzet? Szerbiának igazából egy olyan nyugatos kormányra lenne szüksége, amelynek biztos többsége van, és amely viszonylag homogén, azaz egyetért a legfontosabb teendőket illetően. Ehelyett létrejönne egy kis többségű DS vezette koalíció, amelyet reformernek és unióbarátnak mondanánk, de amely valójában olyan tarka lenne, mint a DOS (a Miloševićet 2000 októberében megbuktató, de már 2001-ben szakadozni kezdett monstre pártszövetség), ráadásul hiányozna belőle a Zoran Đinđićhez fogható erőskezű vezető. Egyáltalán nem biztos, hogy ez a formáció képes lenne következetes reformpolitikára és nem biztos az sem, hogy kitöltené a ciklust.

NB: *A szerbiai szocialisták, illetve Szerbia Szocialista Pártja sorsát miként befolyásolhatja, hogy ők bizonyulhatnak a mérleg nyelvének?*

Juhász József: Nyilván igyekeznek maximálisan kihasználni ezt a helyzetet, és magas árat kérni mindkét oldaltól a támogatásért cserébe. S ha jól sáfárkodnak, ha az ő segítségükkel alakulna DS-kormány, akkor valóban fontos lépést tennének a szociáldemokratizálódás, a megújulás és a nemzetközi elfogadottság irányába. Szerintem ez a hosszú távú érdekük és a ve-

zetés (többsége?) hajlik is erre. De nehéz kilépni egy ideológiai tradícióból, elfogadni a hágai törvényszékkal való együttműködés gondolatát (ami semmiképp sem hiányozhat egy DS-kormány programjából!), s mindezt elfogadtatni a tagsággal és a szavazóbázissal, amely alighanem konzervatívabb a Dačić-vezetésnél. Ha viszont odaállnak harmadiknak „természetes szövetségésük”, az SRS–DSS duó mellé, akkor most ugyan több bársonyszéket kaphatnak, mint a DS-től, de hosszabb távon jelentéktelenné válhatnak.

Makai József: Ivica Dačić, a szocialisták vezetője sincs könnyű helyzetben, bár mindenki mint a választás legnagyobb nyerteséről beszél róla. Hónapok óta hallani olyan híreszteléseket, hogy Dačić kész lenne kiegyezni a demokratákkal. Ez akár igaz is lehet; Dačić elég fiatal ahhoz, hogy hosszú távra tervezzen, és megpróbáljon túllépni a Milošević-örökségen. Látszik, hogy ez nem lesz egyszerű menet, mert pártjában még ott vannak a múlt emberei, akik a mostani jó szereplésben éppen a miloševićipolitika rehabilitációját látják. Dačić – ha valóban az a szándéka, hogy az SPS-ből egy nemzetközileg elfogadott baloldali pártot hoz létre – nem közeledhet túl gyorsan a demokratákhoz, mert avval a párton belüli helyzetét veszélyeztetheti.

NB: *Valójában mekkora szerepet játszott Koszovó kérdése a választási kampányban, illetve a választások kimenetelében? S a választások eredménye, illetve a koalíció milyensége miként befolyásolhatja Belgrád Koszovó-politikáját?*

Makai József: Koszovó a DS és a DSS kampányának volt a központi eleme – lényeges hangsúlybéli különbségekkel. A DS azt hangsúlyozta, hogy az uniós csatlakozással együtt megtartható Koszovó is. A DSS viszont a nemzeti érdekek védelmével kampányolt.

Egyébként nem számítok változásra a belgrádi Koszovó-politikát illetően, már csak azért sem, mert a koszovói elismerés lassan halad, és Szerbia erőfeszítései nem voltak teljesen sikertelenek. Koszovó fontos politikai téma maradhat Szerbiában azért is, mert a függetlenség kikiáltása utáni események, folyamatok nem erősítették az önálló Koszovó mellett kardoskodók érveit. Nem látom esélyét annak, hogy a közeljövőben bármilyen szerbiai kormány képes legyen elfogadni a valamikori déli tartomány elszakadását.

Mivel Belgrádnak az az érdeke, hogy a koszovói szerb és albán közösségek ne érintkezzenek, az új szerb kormány az UNMIK mandátumának meghosszabbítását szorgalmazza majd.

Nem hiszem, hogy a következő belgrádi kormány a jelenleginél lényegesen eltérőbb Koszovó-politikát folytatna, legalábbis nemzetközi szinten. Helyben azonban előfordulhatnak változások. Úgy hiszem, hogy a radikális–nacionalista kormány könnyebben élne valamiféle „korlátozott erőszak” eszközével, és időnként keményebb ellenállásra buzdítaná a koszovói szerbeket. A demokraták kevésbé lennének hajlamosak ilyen eszközökkel élni, bár nyilván ők sem ösztönöznék őket arra, hogy vegyenek részt a koszovói intézmények munkájában.

Arra érdemes figyelni, mi lesz a jelenlegi koszovói szerb vezetőkkel. A mostaniak óriási többsége, a DSS és a radikálisok klientúrája, kifejezetten ellenséges volt a demokratákkal. Nagy változásokat idézhet elő, ha egy esetleges demokrata kormány – amelyik a pénzcsoportokat is kezeli – úgy dönt, hogy átrendezi a koszovói szerb közösségen belüli erőviszonyokat.

Juhász József: A választásokon Koszovó „megvédésének” legodaadóbb hívei (SRS, DSS–NS) összesen 108 mandátumot szereztek, szemben a 2007. januári

128-cal... Egy kis „jóindulatú naivitással” szeretném feltételezni, hogy ez a szerb közvélemény kezdődő kijózanodását és bimbódzó realitásérzékét jelzi, és szeretném remélni, hogy ezekből a számokból minden politikus megfelelően tud olvasni.

NB: *Milyen politikát kellene folytatnia Magyarországnak Szerbiával a választásokat követően?*

Juhász József: Szerintem nem kell politikát váltani, legalábbis egyelőre semmiképp sem. Magyarország eddig is az egyik szorgalmazója volt a nyugatbarát szerb erők megsegítését célzó (s a ZES választási eredményei alapján igazolódni látszó) uniós politikának. Ezt a nyitottságot fenn kell tartani, s ha mégis nacionalista koalíció alakulna, akkor annak tevékenységétől kell függővé tenni a további lépéseket.

Makai József: Ha őszinték vagyunk, akkor szerintem azt mondjuk, hogy Magyarország eddig sem tudta lényegesen befolyásolni a szerb politikát, és nem hiszem, hogy ez a közeljövőben másképpen lehetne. Budapest támogatja az integrációpárti erőket, de önálló, eredeti és fajsúlyos kezdeményezése nem volt. Más kérdés, hogy Belgrádnak sem Budapest véleménye a legfontosabb. A magyar–szerb kapcsolatok korrektek, ami jó, de ennél többre, úgy tűnik, nem képesek a felek.

NB: *Hogyan befolyásolhatja a vajdasági magyarok törekvéseit a felálló koalíció?*

Juhász József: Mindenekelőtt: ha az MK kormányzati szerepet vállal, azt nyilvánvalóan csakis a ZES oldalán fogja megtenni, s ezt helyesen teszi. Egyébként azt gondolom, hogy a koalíciós alternatívák a vajdasági magyarokat inkább az állampolgári mivoltukban (azaz nem elsősorban a kisebbségi vonatkozásokban) érintik: abban, hogy egy nyitásra és felzárkózásra törekvő ország polgáraiként kell-e eltölteniük a következő néhány évet, vagy egy

sértődött, bezárkózó, gazdaságilag és szociálisan hanyatló államban. Az országos trendek nyilvánvalóan befolyásolják azt is, hogy miként alakulnak a tartományi és helyhatósági alkuk, illetve érdekérvényesítési lehetőségek. Ami pedig kifejezetten a kisebbségi kérdéseket illeti, én a radikálisok kormányzása esetén sem számítok a mai kisebbségi jogok különösebb szűkítésére, mint ahogy a demokraták kormányzása esetén sem azok bővítésére. Az MK autonómia-koncepciója az marad, ami

(azaz koncepció), különösen a szabadkai politikai többség nélkül.

Makai József: Ha a parlamenti többséghez szükség lesz rájuk, akkor az MK néhány ügyet sikeresen képviselhet. Igaz, ezek közé szerintem nem fér majd bele a magyar területi autonómia, Szerbia ugyanis nem látszik késznek elfogadni az etnikai autonómiák létjogosultságát. Evvel együtt a magyar pártoknak nem ártana újragondolni, miként működnek ezután a változó szerbiai politikai szintéren. ■

Nemzet és biztonság

A folyóirat kapható a hírlapárusoknál és előfizethető, megrendelhető a

STÚDIÓ KÖNYVESBOLTBAN

1138 Budapest, Népfürdő u. 15/d.

Nyitva tartás:

hétfő–csütörtök 8–16 óráig,

péntek 8–15 óráig

Telefon: 359-6461, 359-1964

e-mail: megrendeles@studiokonyvesbolt.hu

A könyvesboltban katonai- és biztonságpolitikai, hadtörténeti és haditechnikai könyvek széles választékban kaphatók.